

نیازسنجی اطلاعاتی اعضای جوان کتابخانه های عمومی شهر تهران

مریم امیدخدا^۱
دکتر فرشته سپهر^۲

چکیده

پژوهش حاضر با استفاده از روش پیمایشی، نیازها و علاقه مطالعاتی اعضای جوان از کتابخانه های عمومی شهر تهران زیر نظر نهاد کتابخانه های عمومی کشور را مورد مطالعه قرار می دهد. هدف اصلی این پژوهش شناخت و تعیین علاقه و نیازهای مطالعاتی جامعه پژوهش می باشد و درصدد تعیین مهمترین منابع جهت کسب اطلاعات می باشد. تعداد ۶۰۰ عضو از میان ۵۳۲۵۱ نفر اعضای جوان به عنوان نمونه به روش نمونه گیری خوشه ای متناسب با اندازه و حجم هر منطقه مورد بررسی قرار گرفت. داده ها از طریق پرسشنامه جمع آوری شد. اولویت های نیاز مطالعاتی در کل شهر تهران: موضوع فناوری و علوم کاربردی با ۲۵/۶ درصد، و طبق اولویت دوم موضوع هنر با ۲۲/۱ درصد، و طبق اولویت سوم جغرافیا و تاریخ با ۲۰/۵ درصد، بیشترین نیازهای اطلاعاتی بوده اند.

نتایج پژوهش روشن ساخت که بیشترین منابع مورد نیاز جهت کسب اطلاعات دسترسی به اینترنت و (CD) سی دی های آموزشی بیشترین رسانه های مورد نیاز اعضای جوان بوده است
کلید واژه ها: مجموعه سازی، نیاز اطلاعاتی، کتابخانه های عمومی، جوانان، شهر تهران

مقدمه

صورتی امکان پذیر خواهد شد که منابع کتابخانه ها با سلیقه آنان هماهنگ گردد و رضایت آنان را جلب کند و نیاز اطلاعاتی، آموزشی آنان را برآورده سازد. بنابراین در این پژوهش ضرورت دیده شد تا جهت تهیه مجموعه ای مناسب برای کتابخانه های عمومی، نیازهای اطلاعاتی مراجعه کنندگان (بویژه بخش وسیعی از اعضا که جوانان و آینده سازان مملکت هستند) مورد بررسی و سنجش قرار گیرد. باشد که نتایج آن مد نظر مسئولین و مجریان فرهنگی قرار گیرد و آنها را در سیاستگزاری های مجموعه سازی یاری دهد

کتابخانه های عمومی برای استفاده عموم افراد جامعه بوجود می آیند و همگان استفاده کنندگان بالقوه آن محسوب می شوند، به همین دلیل در این نوع کتابخانه باید منابع مناسب استفاده همگان تهیه شود. کتابخانه های عمومی با عرضه خدمات فرهنگی، آموزشی و علمی، به همه گروههای جامعه، یکی از معیارهای رفاه اجتماعی و یکی از شاخصهای توسعه یافتگی یک جامعه محسوب می شوند. این شاخص در صورتی بالا خواهد رفت که مردم و مراجعین علاقه مند به کتاب و کتابخوانی شوند، این مهم در

بیان مسأله :

پژوهشهای انجام شده در زمینه تعلیم و تربیت ثابت می کند که عادت به مطالعه امری اکتسابی است و مانند دیگر الگوهای رفتاری در روند اجتماعی شدن انسان

۱. کارشناس ارشد رشته کتابداری و اطلاع رسانی

ketabdarhv@gmail.com

۲. عضو هیأت علمی واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی

ferehshteh@yahoo.com

تعاریف عملیاتی و مفهومی:

کتابخانه های عمومی شهر تهران: کتابخانه هایی می باشند که به موجب قانون زیر نظر نهاد کتابخانه های عمومی استان تهران اداره می شوند و تمام یا بخشی از بودجه آنان توسط بودجه عمومی کشور تأمین می گردد که در شهر تهران ۳۷ کتابخانه موجود است.

اعضا: منظور اعضای کتابخانه های عمومی شهر تهران می باشد.

جوان: براساس تعریف جوان از سوی سازمان ملی جوانان کشور، طیف سنی ۱۵-۲۹ سال می باشد. **نیازسنجی اطلاعاتی:** عبارت است از کاربرد ففونی که بتوان به کمک آنها اطلاعات مناسب را درباره نیازها گردآوری کرد و به الگوی نیازها و خواسته های فرد، گروه و جامعه دست یافت. هدف اساسی نیازسنجی، تولید اطلاعات درباره مصرف کنندگان و کاربران است. از این طریق می توان مشارکت مسئولانه کاربران (مصرف کنندگان کالا یا خدمات) را در طراحی، ایجاد، استقرار و تداوم حیات سیستمها جلب نمود. (بابایی، ۱۳۸۲)

تعریف دیگری از نیازسنجی اطلاعاتی: نیازسنجی، تجزیه و تحلیل نیازهای اطلاعاتی جامعه کتابخانه و رفتارهای اطلاع یابی آنها و تعیین نیازهای شان براساس وظایف و مأموریت های خاص هر گروه و اهداف کتابخانه و سازمان مادر می باشد. برای سنجش نیازهای اطلاعاتی ابتدا گروه های مختلف جامعه به دقت شناسایی می شوند و سپس براساس نوع فعالیت ها، موضوع و وظایف خاص هر گروه و در نظر گرفتن کارهای جاری و طرح های آینده آنها و نیز در نظر گرفتن مجموعه موجود کتابخانه، خلاها و کمبودهای موجود شناسایی می شوند تا براساس آنها منابع جدید، شناسایی، انتخاب، تهیه و به مجموعه اضافه گردند. (محسنی، ۱۳۸۲)

"نیازسنجی ابزاری است برای ایجاد رضایت مندی کاربران و برای کاربرد اطلاع رسان." (وزیر پور، ۱۳۸۴)
به طور کلی نیازسنجی فرآیند جمع آوری اطلاعات درباره نیازهای افراد، گروهها، سازمانها و موسسات و اولویت بندی آنهاست تا از این رهگذر، زمینه لازم برای برطرف کردن این نیازها فراهم آید. (فتحی و اجارگاه، ۱۳۸۵)
نیازسنجی اطلاعاتی در این پژوهش: بررسی نیازهای موضوعی و منابع مورد نیاز اعضا جهت کسب اطلاعات

از دوران کودکی ایجاد می شود یعنی همان طور که خواندن، نوشتن و حساب کردن رامی آموزد می تواند مطالعه را هم یادبگیرد. در این راستا کتابخانه ها مسئولیت دارند که در ایجاد عادت مطالعه حرکتی بنیادی و نظام یافته داشته باشند. (عماد خراسانی، ۱۳۸۲)

یکی از مهمترین دلایل عدم گرایش جوانان به مطالعه کتابهای غیر درسی، کمبود کتابهای موردعلاقه آنان در کتابخانه ها و یا نبود کتاب های مناسب است. تجربه نشان داده است در هر کجا که کتابهای مناسب به سهولت در اختیار اعضا قرار گرفته با استقبال چشمگیر آنان روبرو شده است. (احمدی فصیح، ۱۳۸۵)

به نظر می رسد سرانه مطالعه در کشور ما طبق آمارهای منتشره در روزنامه های کثیرالانتشار در سالهای اخیر، کمتر از چند دقیقه باشد. یکی از دلایل این مطالعه کم و عدم استفاده از کتاب و کتابخانه در دسترس نبودن منابع مورد نیاز استفاده کنندگان می باشد. عامه مردم به دلیل گرانی کتاب و حجم زیاد عناوین منتشر شده امکان تهیه همه کتاب های مورد علاقه و نیاز خود را ندارند. از طرفی، یک عنوان خوب به سرعت نایاب می شود و دسترسی به آن میسر نیست. اعضا وقتی در کتابخانه ای عضو می شوند انتظار دارند که منابع مورد علاقه و نیازشان در آنجا موجود باشد، بنابراین وجود منابع مناسب و روزآمد موجب رضایتمندی آنان از کتابخانه و ارتقاء فرهنگ مطالعه می شود. برای رسیدن به این اهداف و تهیه مجموعه مناسب، نیازسنجی اطلاعاتی مراجعه کنندگان و کشف نقاط قوت و ضعف مجموعه کتابخانه ضروری است. در این صورت تهیه مجموعه بر اساس نیاز منطقه ای و محلی امکانپذیر میشود و به این ترتیب رضایت مراجعان جلب شده و ارتقاء و توسعه فرهنگی را در پی خواهد داشت.

تعریف سوالات پژوهش:

- ۱- نیازهای اطلاعاتی اعضا در کتابخانه های عمومی شهر تهران چگونه است؟
- ۲- اعضا به چه منابعی جهت کسب اطلاعات نیاز دارند؟
- ۳- کدام شیوه دسترسی به منابع اطلاعاتی مورد نیاز اعضا می باشد؟

توجه و تأکید به مسائل و امور مرتبط با جوانان بسیار حائز اهمیت بوده و می‌تواند پیامدهای بسیار مطلوبی را برجای گذارد که این پیامدها، منجر به شکوفایی نسل جوان و آینده ساز کشور خواهد شد. بنابراین ضرورت ایجاد می‌کنند که جوانان به طور دقیق مورد مطالعه قرار گیرند تا بتوان با شناخت دقیق تری از آنها، به شکل بهینه فعالیت‌های مربوط به آنان را هدایت کرد. یکی از این مطالعات مطالعه نیازهای اطلاعاتی اعضای جوان می‌باشد بویژه در جامعه کنونی با انبوه عظیم اطلاعات و خوشبختانه با رقابت علمی زیادی که بین جوانان بویژه جوانان نخبه و فعال و پر انرژی وجود دارد اطلاعات جزء نیازهای بنیانی و اساسی به منظور ارتقاء سطح علمی، اجتماعی و در نهایت آینده شغلی کشوری باشد. شرط اصلی تشخیص و ارضاء دقیق نیازهای اطلاعاتی نیازسنجی در بین این قشر می‌باشد.

کشف دقیق نیازهای مطالعاتی به مسئولین کمک خواهد کرد تا برنامه ریزی فرهنگی هدفمند و جهت داری برای جوانان داشته باشند و مطابق با نیاز و علائق آنها منابع را تهیه نمایند. زمانی که منابع با توجه به ذوق و سلیقه آنان تهیه گردد بیشترین کارایی و استفاده را خواهد داشت، در این صورت توسعه فرهنگی ارتقاء خواهد یافت.

امید است که نتایج این تحقیق و بررسی نیاز واقعی و فعلی اعضای جوان بتواند مسئولان را در برنامه ریزی های کوتاه مدت و بلند مدت جهت رفع نیاز اطلاعاتی و پر کردن اوقات فراغت آنان یاری رساند. باشد که بکارگیری نتایج این تحقیق بتواند فردای روشن فرزندان این مرزوبوم را رقم زند.

پیشینه پژوهش:

پژوهش های داخل کشور:

راد، (۱۳۸۲) «بررسی گرایشهای موضوعی استفاده کنندگان کتابخانه های عمومی آستان قدس رضوی» روش تحقیق از نوع پیمایشی و شیوه گردآوری اطلاعات از طریق پرسشنامه و برگه های امانت روزانه صورت گرفته است. جامعه مورد مطالعه استفاده کنندگان کتابهای موجود در گرایش و امانت کتابخانه مرکزی بصورت تصادفی می باشد که از مجموع ۳۱۰۰ پرسشنامه ۹۶٪ تکمیل شدند. نتایج نشان می دهد که در مجموع کتابها با

آنها می باشد. در اینجا نیازسنجی یک "مقوله کاربرمدار" است و کانون توجه آن تعیین نیازهای واقعی کاربران با استفاده از فنون و ابزار خاص است.

اهمیت پژوهش:

نیازسنجی به عنوان ابزار تولید اطلاعات درباره کاربران (مصرف کنندگان)، کاربرد وسیعی یافته است. اطلاع رسانی و کتابداران از این ابزار برای تعیین و تبیین نیازهای اطلاعاتی کاربران، بهره برداری می کنند. نیازسنجی اطلاعاتی، مقدم به کلیه اقداماتی است که در زمینه طراحی، مجموعه سازی، سازماندهی، ذخیره و اشاعه اطلاعات انجام می گیرد. در این پژوهش ضمن بررسی ماهیت نیازها، بطور عام، نیازهای اطلاعاتی تعریف و به صورت مبسوط تبیین شده و سپس موضوع نیازسنجی در حوزه اطلاع رسانی، مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته است.

به طور کلی نیازسنجی اطلاعاتی از مسئولیتهای مهم کتابخانه و بخش مجموعه سازی می باشد. زیرا اصولاً تهیه منابع اطلاعاتی باید براساس نیازهای اطلاعاتی اعضای کتابخانه باشد. هرگونه سهل انگاری یا اشتباه در شناخت نیازهای اطلاعاتی منجر به تهیه منابعی می گردد که نه تنها تقاضایی از طرف جامعه اصلی کتابخانه برای آنها وجود نخواهد داشت، بلکه هزینه های خرید چنین منابعی و هزینه سازماندهی، آماده سازی، نگهداری، فضا و سایر هزینه های نامربوط اضافی را نیز به کتابخانه تحمیل خواهد کرد. (محسنی، ۱۳۸۲)

بنابراین شناسایی و تشخیص نیازهای اطلاعاتی استفاده کنندگان کتابخانه ها از آن جهت از ضرورت و حساسیت خاص و بالایی برخوردار است که با وجود حجم روز افزون اطلاعات و هزینه سنگین تهیه منابع اطلاعاتی از یک سو و کمبود منابع مالی از سوی دیگر، هیچ کتابخانه ای نمی تواند تمامی منابع اطلاعاتی را در یک جا گرد آورد. از این رو لازم است نیازهای اطلاعاتی واقعی جامعه استفاده کننده به درستی مشخص گردد تا بتوان مناسب ترین منابع اطلاعاتی را گزینش کرد. (بشیری، ۱۳۸۰)

هدف پژوهش:

با توجه به اهمیت فزاینده ای که نسل جوان و تربیت صحیح وی در سرنوشت کشور دارد، مطرح می شود که

کاربران معلول براساس نیاز آنها تهیه کرده است. جهت تعیین و آگاهی از آخرین نیازهای تغییر یافته در معلولین، این مرکز یک پروژه نیازسنجی شامل بررسی نیازهای کاربران معلول را برگزار کرده است. هدف این نیازسنجی از این قرار است: کمک به برنامه ریزی بلندمدت برای این کاربران، تشخیص دقیق نیازهای آنها، اثبات نیازهایی که می تواند خدمات به کاربران معلول را گسترش دهد، تشخیص و تعیین امکانات موردنیاز جهت دسترسی به نیاز اطلاعاتی آنها. داده ها از طریق کارکنان جمع آوری شد. این داده ها نشان داد که بیشترین نیاز مطالعاتی آنها سرگرمی شخصی و اطلاعات در مورد شغل، توسعه حرفه ای در شغل بوده است. بیشترین خدمات مورد درخواست ارائه خدمات از طریق پست الکترونیکی بوده است. این مرکز براساس تحلیل و بررسی این نیازهای اطلاعاتی یک راهنمای برنامه ریزی جهت دسترسی به این نیازهای اطلاعاتی تهیه کرده است.

میرافلر^۲ (۲۰۰۵) "خدمات کتابخانه ای و نیازهای مطالعاتی مردم فیلیپینو در منطقه بای در سانفرانسیسکو" چکیده: به منظور خدمات رسانی به افراد در کتابخانه، صرفاً به خاطر تهیه کتابها و امکانات کافی و مورد نیاز، این نیازسنجی انجام می گیرد. به منظور ارائه خدمات با بهترین کیفیت نیاز به انجام تحقیق جامعی در مورد استفاده کنندگان و مجموعه کتابخانه وجود دارد. جامعه فیلیپینو دومین گروه بزرگ آسیایی در منطقه بار سانفرانسیسکو است. بنابراین در این تحقیق نیازهای کتابخانه و اینکه چه نوع مواد و خدماتی باید به آنها ارائه شود، بررسی می گردند. این مقاله بانگاهی به داده های جمعیت شناسی (نظیر طبقه بندی مردم از نظر سن، جنسیت، درآمد و...) در این منطقه و بعضی دیدگاههای فرهنگی این مردم و در نهایت پیشنهادات و نظرات آنها جهت استفاده از منابع و مواد کتابخانه و ارائه خدمات به آنها انجام می گیرد. به منظور اطلاع از منابع درخواستی و موردنیاز استفاده کنندگان یک لیست از منابع به صورت آن لاین در اختیار آنها قرار می گیرد. به این ترتیب کتابداران می توانند نیازهای مطالعاتی اعضا را بررسی کرده و منابع اطلاعاتی مورد نیاز آنها را تهیه کنند و تا بتوانند به

موضوعهای ادبیات، علوم عملی و دین پرستار استفاده ترین و موضوع های هنر و زبان کم استفاده ترین موضوعها بوده اند. اکثر مراجعین را افراد دیپلم قبل از کنکور تشکیل می دهند و ۷۰٪ مراجعین جهت مطالعه کتابهای درسی و کتب کمک درسی به کتابخانه عمومی مراجعه کرده اند. ۶۰٪ مراجعه کنندگان در دسترسی به تمامی منابع موردنیاز خود در کتابخانه موفق نمی باشند. همچنین ضریب همبستگی که بین مجموعه و گرایشهای موضوعی موردنیاز استفاده کنندگان به طور میانگین کمتر از ۷۰٪ همبستگی وجود دارد.

نجفی، (۱۳۸۵)، «بررسی نیازهای مطالعاتی استفاده کنندگان از کتابخانه های مساجد استان تهران» می باشد پژوهش حاضر با استفاده از روش پیمایشی، نیازهای مطالعاتی استفاده کنندگان از کتابخانه های مساجد استان تهران را مورد مطالعه قرار می دهد. نتایج نشان می دهند که مهمترین انگیزه از مراجعه اکثر افراد (۸۱/۶٪) به این کتابخانه ها، استفاده از سالن مطالعه می باشد. در اولویتهای نیاز مطالعاتی، موضوعات علمی با میانگین امتیاز ۴/۰۴ و موضوعات آموزشی و کمک آموزشی با میانگین ۳/۸۷ بالاترین رتبه ها و موضوعات تاریخی با میانگین امتیاز ۲/۶۱ و موضوعات سیاسی با میانگین امتیاز ۲/۵۱ (از کل ۵ امتیاز) در پایین ترین رتبه ها قرار دارند. در بررسی عوامل موثر بر میزان مراجعه استفاده کنندگان داشتن وقت کافی با امتیاز ۳/۹۰ و علاقه به مطالعه با امتیاز ۳/۸۶ (از کل ۵ امتیاز) از مهمترین عوامل می باشند. همچنین در بررسی عوامل تأثیرگذار بر عدم استفاده، نبود فرهنگ مطالعه با میانگین ۳/۸۹ از مهمترین دلایل ذکر شده است. یافته های بیان می دارد که فرضیه پژوهش تأیید شده و مشخص گردید که نیازهای مطالعاتی استفاده کنندگان، در سطح یکسانی نبوده و گوناگون است.

پیشینه در خارج از کشور :

هل^۱ (۱۹۹۴) "نیازسنجی از کاربران معلول در کتابخانه بزرگسالان"

چکیده: مرکز نیازهای خاص کتابخانه عمومی فینیکس آمریکا بعد از انجام این پژوهش، خدماتی را برای

^۲ Mirafloor

^۱ Hole

و براساس رده‌های موضوعی رده‌بندی دهدهی دیویی طبقه‌بندی شده و مطرح گردیده‌اند. استخراج و تجزیه و تحلیل داده‌ها و نتیجه‌گیری شد تا با استفاده از مشخصه‌های آماری نظیر فراوانی، درصد و در قالب جدول‌های آماری مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد. استخراج نتایج با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS انجام گرفت.

جامعه آماری پژوهش:

در این پژوهش جامعه آماری شامل کلیه کاربران و اعضای جوان ۱۵ تا ۲۹ سال کتابخانه‌های عمومی سطح شهر تهران می‌باشد. با توجه به آمار گردآوری شده از سطح کتابخانه‌ها تا پایان بهمن ماه ۱۳۸۶ تعداد کل اعضا برابر ۷۱۰۰۲ نفر بودند که تعداد کاربران جوان آنها بطور تقریبی برابر ۵۳۲۵۰ نفر می‌باشد. تعداد ۶۰۰ عضو از میان ۵۳۲۵۱ نفر اعضای جوان به عنوان نمونه به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای متناسب با اندازه و حجم هر منطقه مورد بررسی قرار گرفت. کتابخانه‌های عمومی سطح شهر تهران می‌باشد و محدوده زمانی تحقیق از ابتدای بهمن ماه ۱۳۸۶ تا پایان خرداد ماه ۱۳۸۷ می‌باشد که داده‌های مورد نیاز در این فاصله زمانی گردآوری شده است.

این جمعیت بزرگ خدمات باکیفیت و متناسب با نیازشان ارائه دهند.

فلمینگ^۱، (۲۰۰۷) "نیازسنجی اطلاعاتی روی کاربران کتابخانه‌های مرکزی پزشکی منطقه و یا چریستی".

چکیده: بعد از نیازسنجی روی کاربران که بیشتر پرستاران، پزشکان بالینی و روانشناسان بودند زمان دسترسی به اطلاعات را مهمترین عامل در رفع نیاز اطلاعاتی دانسته‌اند و پزشکان و پرستاران اطلاعات حرفه‌ای و متناسب با شغل و حرفه‌ی خود را درخواست کرده‌اند. ۹۸٪ آنها نیاز به منابع الکترونیکی و روزآمد پزشکی داشته‌اند.

روش پژوهش:

این پژوهش، یک پژوهش پیمایشی - توصیفی به صورت مقطعی و از نظر دسته‌بندی تحقیقات بر حسب هدف از نوع کاربردی می‌باشد. روش جمع‌آوری داده‌ها پرسشنامه‌ای در قالب ۲۴ سؤال بسته به همراه یک سؤال باز طراحی گردید. در هر بخش از پرسشنامه متغیرهای مستقل در نظر گرفته شدند، برای مثال جنس، سن، مقطع تحصیلی و وضعیت تأهل به عنوان ویژگی‌های فردی مورد نظر بوده‌اند و در بخش نیازهای موضوعی آنها مورد نیاز در ۹ گروه اصلی با زیرگروه‌های موضوعی آنها

یافته‌های پژوهش:

جدول ۱. موضوع‌های مورد نیاز کاربران به ترتیب اولویت

زمینه‌های مورد نیاز	اولویت اول	اولویت دوم	اولویت سوم	متوسط درصد یکی از اولویت‌های اول تا سوم
کلیات	۲۹	۱۳	۱۳	۳,۳۷٪
	۵,۳٪	۲,۴٪	۲,۴٪	
فلسفه	۱۱۰	۶۳	۱۷	۱۱,۵۷٪
	۲۰,۱٪	۱۱,۵٪	۳,۱٪	
مذهب	۴۴	۴۰	۱۵	۶,۰۰٪
	۸,۰٪	۷,۳٪	۲,۷٪	
علوم اجتماعی	۵۰	۳۷	۹۸	۱۱,۲۷٪
	۹,۱٪	۶,۸٪	۱۷,۹٪	
زبانها	۲۳	۳۶	۲۲	۴,۹۳٪
	۴,۳٪	۶,۶٪	۴,۰٪	
علوم طبیعی	۲۲	۸۹	۳۸	۹,۰۷٪
	۴,۰٪	۱۶,۲٪	۷,۰٪	

^۱ Fleming

۱۵,۸۳٪	۴۲	۷۸	۱۴۰	فناوری و علوم کاربردی
	۷,۷٪	۱۴,۲٪	۲۵,۶٪	
۱۷,۳۷٪	۸۴	۱۲۱	۸۰	هنر
	۱۵,۴٪	۳۲,۱٪	۱۴,۶٪	
۱۱,۶۳٪	۱۰۵	۴۸	۳۸	ادبیات
	۱۹,۳٪	۸,۸٪	۶,۹٪	
۸,۹۰٪	۱۱۲	۲۳	۱۲	جغرافیا و تاریخ
	۲۰,۵٪	۴,۳٪	۲,۰٪	
۱۰۰,۰۰٪	۵۴۶	۵۴۸	۵۴۸	جمع کل
	۱۰۰,۰٪	۱۰۰,۰٪	۱۰۰,۰٪	

اجتماعی با ۱۷/۹ درصد اولویت سوم ۵۷/۶ کاربران کتابخانه ها می باشد .

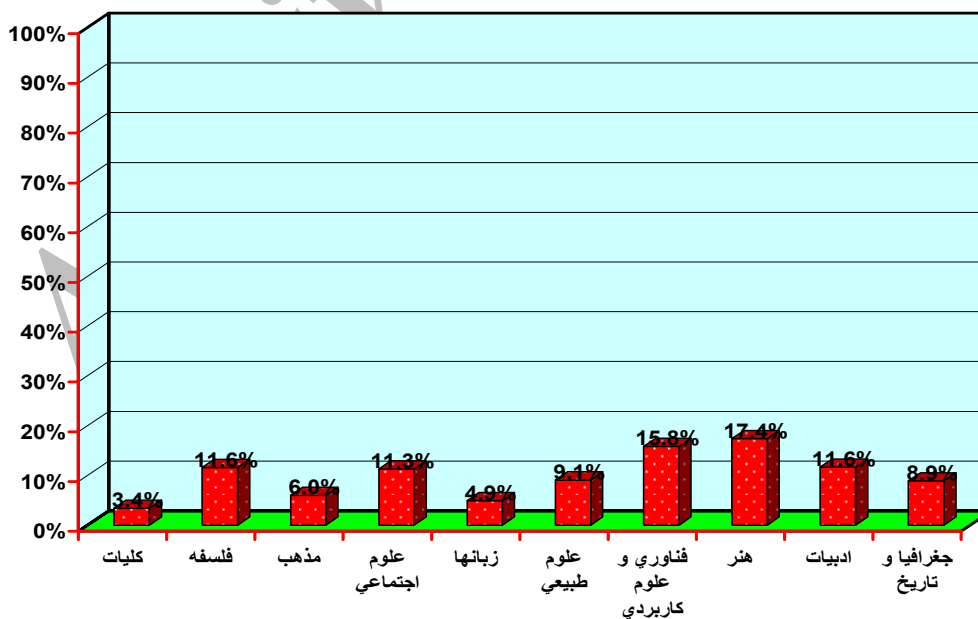
با نگاهی به ستون آخر جدول مشاهده می شود که زمینه هنر با متوسط ۱۷/۳۷ درصد، فناوری و علوم کاربردی با ۱۵/۸۳ درصد، ادبیات با ۱۱/۶۳ درصد، فلسفه با ۱۱/۵۷ درصد، علوم اجتماعی با ۱۱/۲۷ درصد به عنوان یکی از اولویتهای اول تا سوم اعضای کتابخانه های عمومی می باشد. بر این اساس مشاهده می شود که زبانها با متوسط ۴/۹۳ درصد و مذهب با متوسط ۶ درصد کمترین زمینه های مورد نیاز کاربران می باشد.

نتایج بررسیها در جدول انشان می دهد که:

اولویت اول، بیشترین موضوع مورد نیاز به ترتیب : فناوری و علوم کاربردی با ۲۵/۶ درصد، فلسفه با ۲۰/۱ درصد و هنر با ۱۴/۶ درصد اولویت اول، ۶۰/۳ درصد کاربران می باشد.

اولویت دوم، بیشترین موضوع مورد نیاز به ترتیب : هنر با ۲۲/۱ درصد، علوم طبیعی با ۱۶/۲ درصد، فناوری و علوم کاربردی با ۱۴/۲ درصد اولویت دوم ۵۲/۵ درصد کاربران می باشد.

اولویت سوم، بیشترین موضوع مورد نیاز به ترتیب: جغرافیا و تاریخ با ۲۰/۵ درصد، ادبیات با ۱۹/۲ درصد، علوم

نمودار ۱. موضوع های مورد نیاز کاربران کل شهر تهران براساس متوسط درصد اولویتهای اول تا سوم

زیرگروه‌های موضوعی مورد نیاز کاربران کتابخانه‌های عمومی شهر تهران

جدول ۲. اولویت بندی زیرگروه‌های موضوعی مورد نیاز کاربران در کل کتابخانه‌های عمومی شهر تهران

اولویت سوم		اولویت دوم		اولویت اول	
۶،۰٪	سرگذشت نامه‌ها	۵،۱٪	عکاسی	۵،۵٪	بهداشت و سلامت
۵،۸٪	آیین زندگی	۴،۶٪	کمک آموزشی و درسی	۵،۱٪	اطلاعات عمومی
۴،۹٪	جغرافیای جهان	۳،۶٪	اخلاق	۴،۷٪	ورزش
۴،۷٪	سیاست	۳،۳٪	موسیقی	۴،۴٪	اخلاق
۴،۴٪	داستانهای ایرانی	۳،۱٪	گیاه شناسی	۴،۰٪	نقاشی
۴،۰٪	عشق	۳،۱٪	ورزش	۳،۵٪	سیاست
۳،۵٪	موسیقی	۲،۹٪	دستور زبان انگلیسی	۳،۵٪	تغذیه و رژیم درمانی
۳،۳٪	داستانهای تخیلی	۲،۹٪	داستانهای ایرانی	۳،۵٪	موسیقی
۳،۳٪	تاریخ ایران	۲،۶٪	ریاضیات	۳،۱٪	پزشکی
۲،۷٪	شعر	۲،۶٪	سفالگری	۲،۹٪	آیین زندگی
۲،۷٪	تاریخ جهان	۲،۴٪	آیین زندگی	۲،۹٪	کامپیوتر
۲،۷٪	فیزیک	۲،۴٪	گرافیک	۲،۷٪	منطق
۲،۴٪	نقاشی	۲،۲٪	اطلاعات عمومی	۲،۴٪	داستانهای تخیلی
۲،۰٪	سینما و تئاتر	۲،۲٪	نقاشی	۲،۴٪	داستانهای ایرانی
۲،۰٪	تاریخ عمومی	۲،۲٪	سینما و تئاتر	۲،۲٪	سینما و تئاتر
۱،۶٪	اخلاق	۲،۲٪	معماری	۲،۰٪	طالع بینی
۱،۶٪	اطلاعات عمومی	۲،۰٪	زیبایی پوست و مو	۱،۸٪	عکاسی
۱،۶٪	روانشناسی	۲،۰٪	داستانهای تاریخی	۱،۶٪	سرگذشت انبیا
۱،۶٪	اقتصاد	۱،۸٪	طالع بینی	۱،۶٪	دستور زبان انگلیسی
۱،۵٪	پزشکی	۱،۸٪	اسلام	۱،۵٪	اسلام
۱،۵٪	فرهنگ لغات	۱،۸٪	پزشکی	۱،۵٪	ریاضیات
۱،۵٪	تغذیه و رژیم درمانی	۱،۸٪	کامپیوتر	۱،۵٪	زیبایی پوست و مو
۱،۳٪	هنرهای دستی	۱،۸٪	داستانهای تخیلی	۱،۵٪	آشپزی
۱،۳٪	دستور زبان انگلیسی	۱،۸٪	شعر	۱،۳٪	مقاله
۱،۱٪	ارواح	۱،۶٪	سرگذشت انبیا	۱،۳٪	حسابداری
۱،۱٪	گرافیک	۱،۶٪	سیاست	۱،۱٪	ارواح
۱،۱٪	گیاه شناسی	۱،۶٪	نجوم	۱،۱٪	معماری
۱،۱٪	زیبایی پوست و مو	۱،۵٪	دستور زبان فارسی	۰،۹٪	عشق
۱،۱٪	خیاطی	۱،۵٪	زبانهای دیگر	۰،۹٪	گیاه شناسی
۱،۱٪	کامپیوتر	۱،۵٪	شیمی	۰،۹٪	مکانیک
۱،۱٪	نمایشنامه	۱،۵٪	تغذیه و رژیم درمانی	۰،۹٪	سرگذشت نامه‌ها
۱،۱٪	عکاسی	۱،۵٪	حسابداری	۰،۷٪	فرهنگ مردم
۰،۹٪	معماری	۱،۳٪	بهداشت و سلامت	۰،۷٪	کتاب کمک آموزشی و درسی
۰،۹٪	اطلسها	۱،۱٪	ارواح	۰،۷٪	شیمی
۰،۹٪	عدالت	۱،۱٪	هنرهای دستی	۰،۷٪	داستانهای تاریخی
۰،۹٪	گلسازی	۱،۱٪	سرگذشت نامه‌ها	۰،۷٪	خیاطی
۰،۷٪	سفالگری	۰،۹٪	عشق	۰،۵٪	دستور زبان فارسی
۰،۷٪	ورزش	۰،۹٪	زبان شناسی	۰،۵٪	دستور زبان آلمانی
۰،۷٪	علوم جانوری	۰،۹٪	زمین شناسی	۰،۵٪	زبانهای دیگر
۰،۷٪	حسابداری	۰،۹٪	سایر داستانها	۰،۵٪	نجوم

تاریخ عمومی	۵٪	آداب و رسوم	۷٪	ریاضیات	۷٪
مدیریت	۵٪	جغرافیای جهان	۷٪	سرگذشت انبیا	۵٪
کتابهای مقدس	۴٪	تاریخ ایران	۷٪	آشپزی	۵٪
آداب و رسوم	۴٪	مدیریت	۷٪	جغرافیای ایران	۵٪
اقتصاد	۴٪	منطق	۵٪	شیمی	۵٪
گرافیک	۴٪	مجسمه سازی	۵٪	بهداشت و سلامت	۵٪
هنرهای دستی	۴٪	تاریخ جهان	۵٪	حقوق	۵٪
تاریخ ایران	۴٪	گلسازی	۵٪	دستور زبان عربی	۴٪
گلسازی	۴٪	روانکاوی	۴٪	روزنامه نگاری	۴٪
دایره المعارفها	۲٪	حقوق	۴٪	سایر داستانها	۴٪
روانکاوی	۲٪	عدالت	۴٪	زمین شناسی	۴٪
فرقه های دیگر	۲٪	دستور زبان آلمانی	۴٪	نجوم	۴٪
حقوق	۲٪	دستور زبان عربی	۴٪	روانکاوی	۴٪
عدالت	۲٪	کتاب کمک آموزشی و درسی	۴٪	کتاب کمک آموزشی و درسی	۴٪
زبان شناسی	۲٪	علوم جانوری	۴٪	کتابهای مقدس	۴٪
زمین شناسی	۲٪	روزنامه نگاری	۲٪	زبان شناسی	۴٪
کمک آموزشی و درسی	۲٪	کتابهای مقدس	۲٪	کمک آموزشی و درسی	۴٪
سفالگری	۲٪	اقتصاد	۲٪	مجسمه سازی	۴٪
نمایشنامه	۲٪	فرهنگ مردم	۲٪	مقاله	۲٪
شعر	۲٪	فرهنگ لغات	۲٪	علوم کتابداری	۲٪
جغرافیای جهان	۲٪	هواشناسی	۲٪	آداب عبادت	۲٪
کشاورزی	۲٪	آشپزی	۲٪	دستور زبان فارسی	۲٪
		مکانیک	۲٪	آداب و رسوم	۲٪
		کمک آموزشی	۲٪	روزنامه نگاری	۲٪
		مقاله	۲٪		

منابع مورد نیاز جهت کسب اطلاعات

جدول ۳. مقایسه درصد فراوانی منابع اطلاعاتی تألیفی

یا ترجمه مورد نیاز

اعضای کتابخانه های شهرتهران	منابع اطلاعاتی تألیفی یا ترجمه مورد نیاز
۱۶۲	منابع تألیفی در زمینه های تحصیلی
۳۱,۴٪	
۱۲۲	منابع تألیفی در زمینه های غیر تحصیلی
۲۳,۶٪	
۱۱۱	منابع ترجمه شده در زمینه های غیر تحصیلی
۲۱,۵٪	
۱۶۳	منابع ترجمه شده در زمینه های تحصیلی
۳۱,۶٪	

نتایج جدول بالا در مورد زمینه های مورد نیاز کاربران در کتابخانه های عمومی شهر تهران نشان می دهد که به ترتیب اولویت و نیاز:

۱- بهداشت و سلامت، اطلاعات عمومی، ورزش و اخلاق به ترتیب با ۵/۵، ۵/۱، ۴/۷ و ۴/۴ درصد به ترتیب زمینه مورد نیاز اولویت اول اعضای کتابخانه های عمومی شهر تهران می باشد.

۲- عکاسی، کمک آموزشی، اخلاق و موسیقی به ترتیب با ۵/۱، ۴/۶، ۳/۶ و ۳/۳ درصد زمینه مورد نیاز اولویت دوم کاربران کتابخانه های عمومی شهر تهران می باشد.

۳- سرگذشت نامه ها، آیین زندگی، جغرافیای جهان و سیاست به ترتیب با ۶، ۵/۸، ۴/۹ و ۴/۷ درصد زمینه مورد نیاز اولویت سوم کاربران کتابخانه های عمومی شهر تهران می باشد.

زمینه های غیرتحصیلی با ۲۳/۶ درصد و منابع ترجمه شده درزمینه های غیرتحصیلی با ۲۱/۵ درصد مورد نیاز اعضای کتابخانه های عمومی شهر تهران جهت رفع نیاز اطلاعاتی می باشد.

نتایج بدست آمده در این پژوهش نشان می دهد که: در بین اعضای کتابخانه های عمومی شهر تهران مشاهده می شود که به ترتیب اولویت منابع ترجمه شده در زمینه های تحصیلی با ۳۱/۶ درصد، منابع تألیفی در زمینه های تحصیلی با ۳۱/۴ درصد، منابع تألیفی در

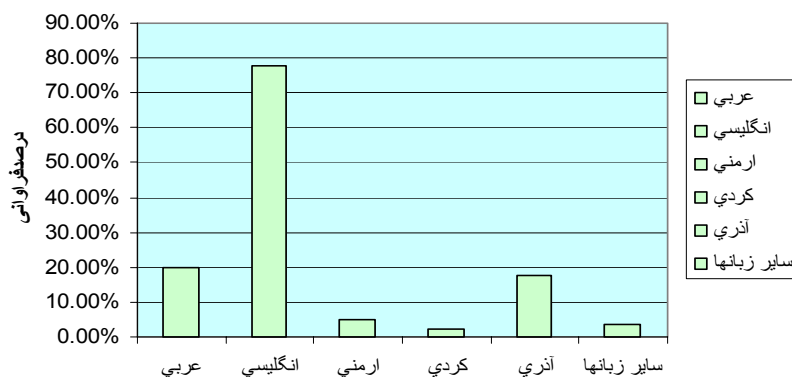
جدول ۴. زبان منابع مورد نیاز کاربران جهت کسب اطلاعات

زبان منابع	اعضای کتابخانه های شهرتهران
عربی	۱۰۳
	۱۹,۹٪
انگلیسی	۴۰۳
	۷۷,۹٪
ارمنی	۲۶
	۵,۰٪
کردی	۱۱
	۲,۱٪
آذری	۹۲
	۱۷,۸٪
سایر زبانها	۱۹
	۳,۷٪

آذری زبان با ۱۷/۸ درصد بیشتر از سایر زبانها جزو منابع مورد نیاز کاربران جهت رفع نیاز اطلاعاتی می باشد و در مقابل منابع کردی زبان با ۲/۱ درصد جزو منابع کم طرفدار می باشد.

نتایج بدست آمده در این پژوهش نشان می دهد که به غیر از منابع فارسی:

در بین اعضای کتابخانه های عمومی شهر تهران مشاهده می شود که به ترتیب اولویت منابع انگلیسی زبان با ۷۷/۹ درصد، منابع عربی زبان با ۱۹/۹ درصد، منابع

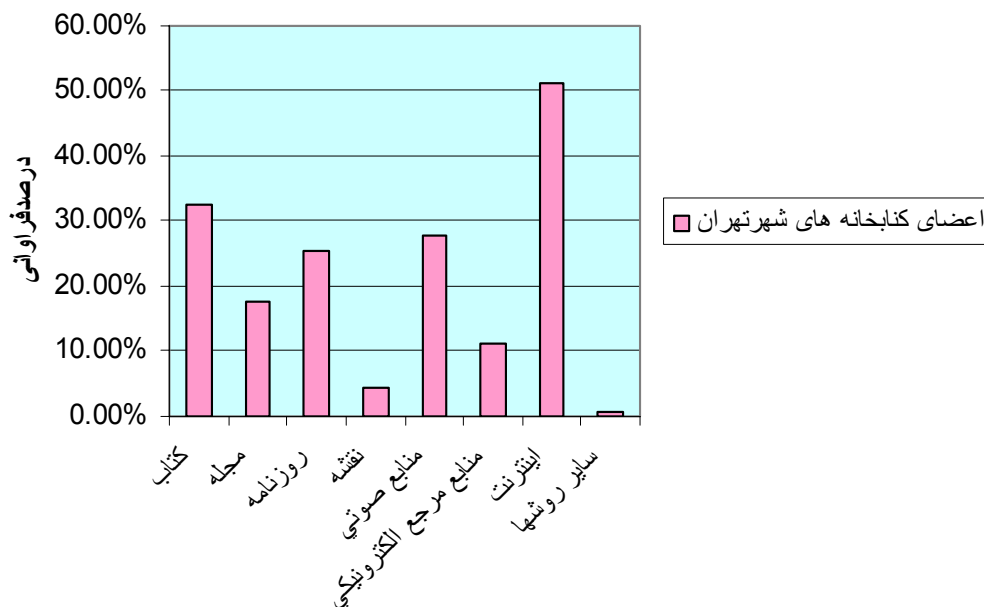
نمودار ۲. زبان منابع مورد نیاز کاربران جهت کسب اطلاعات

منابع چاپی و الکترونیکی مورد نیاز جهت کسب اطلاعات

جدول ۵. مقایسه درصد فراوانی منابع مورد نیاز اعضای کتابخانه های شهر تهران جهت کسب اطلاعات

منابع مورد نیاز	اعضای کتابخانه های تهران
کتاب	۱۶۷
	۳۲,۶٪
مجله	۹۱
	۱۷,۷٪
روزنامه	۱۳۰
	۲۵,۴٪
نقشه	۲۲
	۴,۳٪
منابع صوتی	۱۴۳
	۲۷,۹٪
منابع مرجع الکترونیکی	۵۸
	۱۱,۳٪
اینترنت	۲۶۳
	۵۱,۳٪
سایر روشها	۴
	.۸٪

نتایج نشان می دهد که: در بین اعضای کتابخانه های عمومی شهر تهران به ترتیب اینترنت با ۵۱/۳ درصد، کتاب با ۳۲/۶ درصد، منابع صوتی با ۲۷/۹ درصد و روزنامه با ۲۵/۴ درصد مورد نیاز اعضا می باشد.

نمودار ۳: مقایسه درصد فراوانی منابع مورد نیاز اعضای کتابخانه های شهر تهران جهت کسب اطلاعات

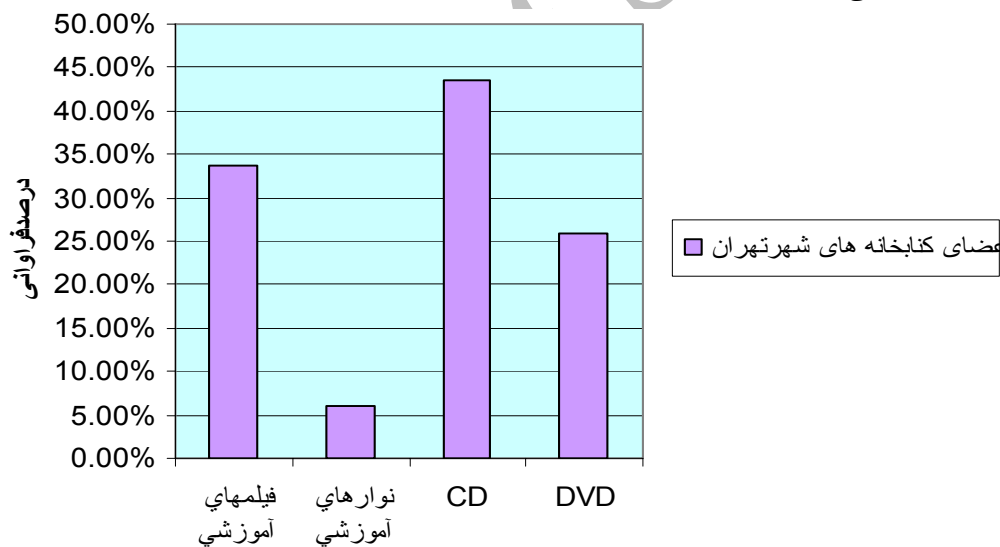
رسانه‌های دیداری

جدول ۶. مقایسه درصد فراوانی منابع دیداری مورد نیاز جهت کسب اطلاعات

اعضای کتابخانه‌های شهر تهران	منابع دیداری
۱۷۱	فیلمهای آموزشی
۳۳,۶٪	
۳۱	نوارهای آموزشی
۶,۱٪	
۲۲۲	CD
۴۳,۶٪	
۱۳۲	DVD
۲۵,۹٪	

درصد و نوارهای آموزشی با ۶/۱ درصد مورد نیاز اعضای کتابخانه‌های عمومی شهر تهران جهت کسب اطلاعات می‌باشد

نتایج بدست آمده در این پژوهش نشان می‌دهد که: در بین اعضای کتابخانه‌های عمومی شهر تهران مشاهده می‌شود که به ترتیب CD (لوح فشرده) با ۴۳/۶ درصد و فیلمهای آموزشی با ۳۳/۶ درصد، DVD با ۲۵/۹ درصد

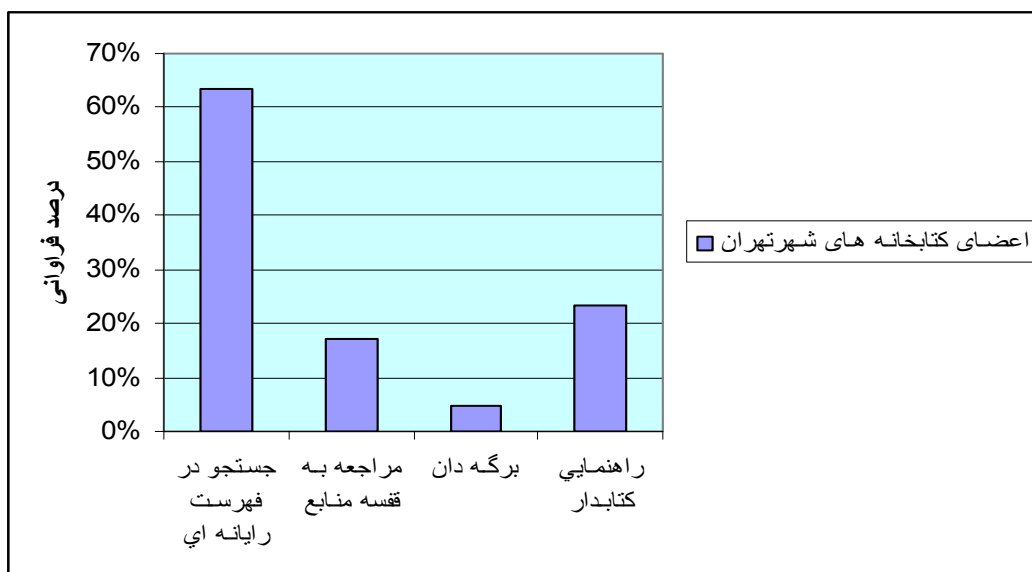
نمودار ۴: مقایسه درصد فراوانی منابع دیداری مورد نیاز جهت کسب اطلاعات

جدول ۷. مقایسه شیوه دسترسی به منابع اطلاعاتی در کتابخانه

اعضای کتابخانه‌های شهر تهران	شیوه دسترسی
۳۳۳	جستجو در فهرست رایانه‌ای
۶۳,۴٪	
۹۱	مراجعه به قفسه منابع
۱۷,۳٪	
۲۵	برگه دان
۴,۸٪	
۱۲۳	راهنمایی کتابدار
۲۳,۴٪	

راهنمایی کتابدار با ۲۳/۴ درصد، به عنوان دومین روش مورد علاقه از سوی اعضای کتابخانه ذکر شده است.

یافته های پژوهش در جدول ۷ نشان می دهد که با ۶۳/۴ درصد، جستجو در فهرست رایانه ای به عنوان مهمترین شیوه دسترسی به منابع عنوان شده است.

نمودار ۵. مقایسه شیوه دسترسی به منابع اطلاعاتی در کتابخانه

بیشترین نیاز مطالعاتی آنها سرگرمی شخصی و اطلاعات در مورد شغل، توسعه حرفه ای در شغل بوده است. تحقیق دیگری که توسط میرافلام (۲۰۰۵) تحت عنوان "خدمات کتابخانه ای و نیازهای مطالعاتی مردم فیلیپینو در منطقه بای در سانفرانسیسکو" انجام گرفته است، نشان داد که نیازسنجی صرفاً به خاطر تهیه کتابها و امکانات کافی و مورد نیاز انجام گرفته است، در حالیکه پژوهش حاضر بیان می دارد که بیشترین منابع مورد نیاز جهت کسب اطلاعات دسترسی به اینترنت و CD های آموزشی بوده است. همچنین نتایج تحقیق فلمینگ (۲۰۰۷) تحت عنوان "نیازسنجی اطلاعاتی روی کاربران کتابخانه های مرکزی پزشکی منطقه ویا چریستی" نشان داد که ۹۸٪ آنها نیاز به منابع الکترونیکی و روز آمد پزشکی داشته اند.

بحث و نتیجه گیری:

در پاسخ به پرسش اساسی شماره ۱، مبنی بر اینکه "نیازهای اطلاعاتی اعضا در کتابخانه های عمومی شهر تهران چگونه است؟" نتایج نشان می دهد که: اولویت های نیاز مطالعاتی در کل شهر تهران طبق اولویت اول: موضوع فناوری و علوم کاربردی با ۲۵/۶

مقایسه پیشینه ها با تحقیق حاضر:

نتایج این تحقیق نیز مانند تحقیق های مشابه انجام شده قبلی که توسط راد (۱۳۸۲) تحت عنوان «بررسی گرایشهای موضوعی استفاده کنندگان کتابخانه های عمومی آستان قدس رضوی» صورت گرفته است، نتایج نشان می دهد که در مجموع کتابها با موضوع های ادبیات، علوم عملی و دین پرست استفاده ترین و موضوع های هنر و زبان کم استفاده ترین موضوع ها بوده اند.

همچنین تحقیق دیگری که توسط نجفی (۱۳۸۵)، تحت عنوان «بررسی نیازهای مطالعاتی استفاده کنندگان از کتابخانه های مساجد استان تهران» انجام گرفته است، نتایج نشان می دهد که در اولویتهای نیاز مطالعاتی، موضوعات علمی با میانگین امتیاز ۴/۰۴ و موضوعات آموزشی و کمک آموزشی با میانگین ۳/۸۷ در بالاترین رتبه ها و موضوعات تاریخی با میانگین امتیاز ۲/۶۱ و موضوعات سیاسی با میانگین امتیاز ۲/۵۱ (از کل ۵ امتیاز) در پایین ترین رتبه ها قرار دارند.

از طرفی نتایج این تحقیق نیز مانند تحقیق های مشابه انجام شده در خارج از کشور که توسط هل (۱۹۹۴) تحت عنوان "نیازسنجی از کاربران معلول در کتابخانه بزرگسالان" انجام گرفته است، نشان داد که:

منابع:

۱. احمدی فصیح، صدیقه (۱۳۸۵)، ایجاد و گسترش کتابخانه های آموزشگاهی و نقش کتابخانه مدرسه در ایجاد عادت مطالعه در دانش آموزان. تهران: چاپار.
۲. بابایی، محمود (۱۳۸۲)، نیازسنجی اطلاعات، تهران. مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران.
۳. بشیری، جواد (۱۳۸۰)، نیازسنجی اطلاعات. فصلنامه پیام کتابخانه، سال ۱۱، ص ۱۹-۱۳.
۴. راد، ایرج (۱۳۸۲)، بررسی گرایشهای موضوعی استفاده کنندگان کتابخانه های عمومی آستان قدس رضوی، (پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی)، تهران، دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده علوم تربیتی ۱۳۸۲.
۵. عمادخراسانی، نسرين دخت (۱۳۸۲)، خدمات عمومی کتابخانه وشيوه های آن. تهران: نشر کتابدار.
۶. فتحي واجارگاه، کوروش (۱۳۸۵)، نیازسنجی پژوهشی (مسأله یابی پژوهشی و اولویت بندی طرح های تحقیقاتی). تهران: آئیژ.
۷. محسنی، حمید (۱۳۸۲)، مجموعه سازی و خدمات تحویل مدرک. تهران: نشر کتابدار.
۸. نجفی، هما (۱۳۸۵)، بررسی نیاز های مطالعاتی استفاده کنندگان از کتابخانه های مساجد، (پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی)، تهران، دانشگاه آزاد اسلامی.
۹. وزیر پور، مهرداد (۱۳۸۴)، نیازسنجی اطلاعات. کتاب ماه کلیات، شماره ۹۰-۹۱، ص ۱۰۶-۱۰۷.
۱۰. Fleming, Sue. (۲۰۰۷) "conducting a user- centered information needs assessment :the Via Christi Medical Center Libraries. "availableat: <http://www.pubmedcentral.nih.gov.&http://library.med.utah.edu>.
۱۱. Hole, Wanda; Holt Cynthia. "Adult Library Patrons with Disabilities; An Assessment of Information Access Needs" (۱۹۹۴) availableat : www.eric.ed.gov/Eric_wb_portal.
۱۲. Mirafior, Angine. (۲۰۰۵) "Library Services Information Needs of the درصد، و طبق اولویت دوم موضوع هنر با ۲۲/۱ درصد، و طبق اولویت سوم جغرافیا و تاریخ با ۲۰/۵ درصد، بیشترین نیازهای اطلاعاتی بوده اند.

در پاسخ به پرسش اساسی شماره ۲، مبنی بر اینکه "اعضا به چه منابعی جهت کسب اطلاعات نیاز دارند؟" نتایج بدست آمده در این پژوهش نشان می دهد که:

به غیر از منابع فارسی در کل کتابخانه های عمومی شهر تهران به ترتیب اولویت منابع انگلیسی زبان با ۷۷/۹ درصد، منابع عربی زبان با ۱۹/۹ درصد، منابع آذری زبان با ۱۷/۸ درصد بیشتر از سایر زبانها جزو منابع مورد نیاز کاربران جهت رفع نیاز اطلاعاتی می باشد و در مقابل منابع کردی زبان با ۲/۱ درصد جزو منابع کم طرفدار می باشد. بنابراین تهیه منابع به زبان انگلیسی مورد نیاز اعضاست. در کل کتابخانه های عمومی شهر تهران به ترتیب اینترنت با ۵۱/۳ درصد، کتاب با ۳۲/۶ درصد، منابع صوتی با ۲۷/۹ درصد و روزنامه با ۲۵/۴ درصد مورد نیاز اعضای کتابخانه های عمومی شهر تهران جهت کسب اطلاعات می باشد. بنابراین دسترسی به اینترنت جهت کسب اطلاعات ضروری و لازم است. همچنین در کل کتابخانه های عمومی شهر تهران به ترتیب CD با ۴۳/۶ درصد و فیلمهای آموزشی با ۳۳/۶ درصد، DVD با ۲۵/۹ درصد و نوارهای آموزشی با ۶/۱ درصد مورد نیاز اعضای کتابخانه های عمومی شهر تهران جهت کسب اطلاعات می باشد. بنابراین تهیه منابع دیداری شنیداری از جمله CD و نوارهای آموزشی لازم می باشد. نتایج پژوهش روشن ساخت که بیشترین منابع مورد نیاز جهت کسب اطلاعات دسترسی به اینترنت و CD های آموزشی بیشترین رسانه های مورد نیاز اعضای جوان بوده است.

در پاسخ به پرسش اساسی شماره ۳، مبنی بر اینکه "کدام شیوه دسترسی به منابع اطلاعاتی مورد نیاز اعضا می باشد؟" نتایج بدست آمده در این پژوهش نشان می دهد که:

جستجو در فهرست رایانه ای با ۶۳/۴ درصد، از سوی اعضا به عنوان مهمترین شیوه دسترسی به منابع در کتابخانه عنوان شده است. راهنمایی کتابدار با ۲۳/۴ درصد، به عنوان دومین روش مورد نیاز از سوی اعضای کتابخانه ذکر شده است.

Filipino Community In the San
Francisco Bay Area".availableat:
[www.eric .ed.gov/Eric](http://www.eric.ed.gov/Eric) web portal.

Archive of SID